

valg spiller en større rolle. Det er også bemærkelsesværdigt, at man hidtil (men en ændring er måske på vej?) ikke i Sverige har haft behov for en endelig og samlet afstemning om statsbudgettet i riksdagen. Hvad kunne danske politikere ikke have sparet sig for, hvis de havde en lignende ordning? Det er svært at vide. Måske havde de blot opfundet andre måder at bekrige hinanden på. Alligevel har Mattson her fat i et interessant eksempel på, at „institutions matter“.

Det vigtigste budskab i afhandlingen er dog nok fremhævelsen af Danmark og Sverige som systemer med „forhandlingsparlamentarisme“, hvilket skal ses i direkte modsætning til den engelske Westminstermodels „voteringsparlamentarisme“. Forskellen på de to modeller er, kort sagt, at man normalt hverken forhandler eller laver aftaler mellem partier i England før parlamentet stemmer om forslag, medens det modsatte i begge henseender som regel gælder i de to nordiske lande. Det er en god pointe, som i øvrigt minder lidt om temaet i Leif Lewins nye bog (anmeldt i *Politica*, nr. 3, 1996).

Mattsons forslag til en ny „parlamentarismens typologi“ er dog i virkeligheden en firefeltstabel, hvis to andre felter ikke rigtig diskuteres. Et af dem, nemlig kombinationen af forhandlinger og manglende resultat i form af aftaler inden afstemningerne, kunne formentlig med fordel benyttes til karakteristik af dansk parlamentarisme i perioder af 1970'erne.

Bogen er, som det forhåbentlig er fremgået, værd at bruge tid på. Mattson er en grundig og omhyggelig forsker med solidt kendskab til parlamentariske forhold på begge sider af Øresund (og i øvrigt flere andre steder i verden). Desværre har han vistnok ladet sig ansætte i riksdagens finansudskott, som så kan nyde godt af hans indsigt og arbejdskraft. Vi andre må

håbe på, at han fortsat vil kunne finde nogen tid til at beskæftige sig med vigtige akademiske anliggender. Heldigvis har man i så henseende en tradition i Sverige, som vi godt kunne lære af i Danmark.

Erik Damgaard
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Palle Juul-Jensen, *I statens tjeneste*, Århus: Forlaget Hovedland, 1996, 166 s.

Hvis sygehusvæsenets og sundhedssektorens problemer skal løses, er det „en forudsætning, at politikerne kun beskæftiger sig med deres opgave - det politiske. Det faglige skal de ikke blande sig i - det kan de der har uddannelsen godt klare uden støttepædagoger“. - Sådan lyder Palle Juul-Jensens udgangsreplik i den bog, han har skrevet om sine otte år som direktør for Sundhedsstyrelsen. Udgangsreplikken markerer samtidig det gennemgående tema i bogen: Skismaet mellem de sundhedsfaglige og de sundhedspolitiske vurderinger. Efter Palle Juul-Jensens opfattelse har det sidste taget overhånd i forhold til det første. Derfor valgte han den 18. december 1995 at forlade sin stilling. Palle Juul-Jensen ville ikke lade sin fremtid være bestemt af, hvad „et for så vidt tilfældigt politisk flertal i Folketingets sundhedsudvalg mente“ (p. 7).

Hvis den megen medieomtale af bogen og visse ministres angivelige „sekuelle observans“ har lokket nyfigne læsere til, må de være blevet skuffede. I bogen er der ikke meget for husarerne. Højest går det i så henseende, hvor det hævdes, at den danske AIDS-politik „bl.a. blev

valg spiller en større rolle. Det er også bemærkelsesværdigt, at man hidtil (men en ændring er måske på vej?) ikke i Sverige har haft behov for en endelig og samlet afstemning om statsbudgettet i riksdagen. Hvad kunne danske politikere ikke have sparet sig for, hvis de havde en lignende ordning? Det er svært at vide. Måske havde de blot opfundet andre måder at bekrige hinanden på. Alligevel har Mattson her fat i et interessant eksempel på, at „institutions matter“.

Det vigtigste budskab i afhandlingen er dog nok fremhævelsen af Danmark og Sverige som systemer med „forhandlingsparlamentarisme“, hvilket skal ses i direkte modsætning til den engelske Westminstermodels „voteringsparlamentarisme“. Forskellen på de to modeller er, kort sagt, at man normalt hverken forhandler eller laver aftaler mellem partier i England før parlamentet stemmer om forslag, medens det modsatte i begge henseender som regel gælder i de to nordiske lande. Det er en god pointe, som i øvrigt minder lidt om temaet i Leif Lewins nye bog (anmeldt i *Politica*, nr. 3, 1996).

Mattsons forslag til en ny „parlamentarismens typologi“ er dog i virkeligheden en firefeltstabel, hvis to andre felter ikke rigtig diskuteres. Et af dem, nemlig kombinationen af forhandlinger og manglende resultat i form af aftaler inden afstemningerne, kunne formentlig med fordel benyttes til karakteristik af dansk parlamentarisme i perioder af 1970'erne.

Bogen er, som det forhåbentlig er fremgået, værd at bruge tid på. Mattson er en grundig og omhyggelig forsker med solidt kendskab til parlamentariske forhold på begge sider af Øresund (og i øvrigt flere andre steder i verden). Desværre har han vistnok ladet sig ansætte i riksdagens finansudskott, som så kan nyde godt af hans indsigt og arbejdskraft. Vi andre må

håbe på, at han fortsat vil kunne finde nogen tid til at beskæftige sig med vigtige akademiske anliggender. Heldigvis har man i så henseende en tradition i Sverige, som vi godt kunne lære af i Danmark.

Erik Damgaard
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Palle Juul-Jensen, *I statens tjeneste*, Århus: Forlaget Hovedland, 1996, 166 s.

Hvis sygehusvæsenets og sundhedssektorens problemer skal løses, er det „en forudsætning, at politikerne kun beskæftiger sig med deres opgave - det politiske. Det faglige skal de ikke blande sig i - det kan de der har uddannelsen godt klare uden støttepædagoger“. - Sådan lyder Palle Juul-Jensens udgangsreplik i den bog, han har skrevet om sine otte år som direktør for Sundhedsstyrelsen. Udgangsreplikken markerer samtidig det gennemgående tema i bogen: Skismaet mellem de sundhedsfaglige og de sundhedspolitiske vurderinger. Efter Palle Juul-Jensens opfattelse har det sidste taget overhånd i forhold til det første. Derfor valgte han den 18. december 1995 at forlade sin stilling. Palle Juul-Jensen ville ikke lade sin fremtid være bestemt af, hvad „et for så vidt tilfældigt politisk flertal i Folketingets sundhedsudvalg mente“ (p. 7).

Hvis den megen medieomtale af bogen og visse ministres angivelige „sekuelle observans“ har lokket nyfigne læsere til, må de være blevet skuffede. I bogen er der ikke meget for husarerne. Højest går det i så henseende, hvor det hævdes, at den danske AIDS-politik „bl.a. blev

så energisk forfægtet som følge af de to seneste sundhedsministres nære relationer til Landsforeningen for Bøsser og Lesbiske" (p. 11).

Efter Palle Juul-Jensens opfattelse må det sundhedsfaglige have fortrin frem for det sundhedspolitiske. Hvor det første hører op, og det andet begynder, bliver man imidlertid ikke meget klogere på ved læsning af bogen. Palle Juul-Jensens afgørende kriterium for sondringen synes at være det ret enkle, at Palle Juul-Jensens egne synspunkter repræsenterer det sundhedsfaglige, mens andres herfra afvigende synspunkter repræsenterer det sundhedspolitiske.

Mest udpræget gør dette idiosynkratiske kriterium sig gældende i bogens kapitel om den danske AIDS-politik, der i særlig grad har været omtalt i medierne. Palle Juul-Jensen var her ikke kun oppe imod skiftende sundhedsministres opfattelser, men også imod Folketingets vedtagelse i marts 1987 af, at AIDS-bekæmpelsen skal bygge på frivillighed og anonymitet. Anonymitet og tavshedspligt var imidlertid ikke Palle Juul-Jensens kop te. Efter hans „sundhedsfaglige“ opfattelse, burde kursen lægges om, og det anbefalede han ministeren (Ester Larsen). Men ministeren stod fast på anonymiteten og tavshedspligten. Sagen er efter Palle Juul-Jensens opfattelse „en illustration af, at det sundhedspolitiske, i hvert fald under de ministre jeg har tjent, er langt vigtigere end det sundhedsfaglige“ (p. 38). Hvorfor Palle Juul-Jensens syn på frivillighed og anonymitet skulle være mere fagligt og mindre politisk end ministerens og Folketingets, indvier han ikke læseren i.

I kølvandet på bogens offentliggørelse blev Palle Juul-Jensen citeret for, at han på posten som medicinaldirektør søgte at gøre Sundhedsstyrelsen til en selvstæn-

dig institution uafhængig af ministeriet. Som Palle Juul-Jensen skriver i bogen, ville han „ikke være marionetdukke for skiftende sundhedsministre, endsige være medicinaldirektør på politiske præmisser“ (p. 25). I betragtning af at det i § 1 i Lov om sundhedsvæsenets centralstyrelse hedder, at Sundhedsstyrelsen er en styrelse under sundhedsministeren, og i betragtning af at denne bestemmelse er indsat netop for at gøre det klart, at ministeren har instruktionsbeføjelse over for styrelsen, har Palle Juul-Jensens forehavende fra starten været dødfødt. Bogens enkelte kapitler - om eksempelvis „Den danske AIDS-politik“, „Transplantationssagen“, „Omvæltningerne i psykiatrien“, „Prioritering i sundhedssektoren“ og „Alternativ medicin“ - vidner i varierende grad herom.

Kapitlerne vidner samtidig om en stejl og stædig mand, der ufortrødent forfægter sin opfattelse, med den urokkelige sikkerhed, som forundes den, der har set lyset. Palle Juul-Jensen er ikke belastet af politologisk prægede embedsmandsbetragtninger om værdiernes relativitet og politikens primat. Man får derfor som læser også en vis sympati for forfatteren undervejs.

Det gælder ikke mindst, når han advarer imod, at hospitalssektorens læger udelukkes fra den offentlige debat i kraft af politiske trusler om fyring. Og det gælder, når han understreger betydningen af, at lægerne tør give politikerne en sundhedsfaglig rådgivning uafhængigt af, hvad politikerne kan lide at høre. Sidstnævnte forpligtelse må man sige, at Palle Juul-Jensen til fulde har levet op til. Når ministeren efter modtaget rådgivning har resolveret, bør imidlertid selv en medicinaldirektør stikke piben ind. Den idræt har Palle Juul-Jensen ikke haft noget særligt talent for.

Som det fremgår af den efterfølgende anmeldelse, er det imidlertid ikke noget nyt, at den lægefaglige sagkundskab har svært ved at affinde sig med at være en del af det politiske system.

Jens Peter Christensen
Juridisk Institut
Aarhus Universitet

Niels Petersen og Helle Blomquist, *Sundhed Byrokrati Politik*, udgivet ved Helle Blomquist og Michael Hertz, København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag, 1996, 260 s.

Bogen omhandler Det kongelige Sundhedskollegiums historie fra dets oprettelse i 1803 til nedlæggelsen i 1907. Umidledbart lyder dette emne noget „støvet“, men bogen har faktisk en større aktualitet, end dens udgivere formentlig har regnet med. Først er det imidlertid nødvendigt at forklare den temmelig knudrede titel. Forfatter er den nu afdøde arkivar Niels Petersen, af mange statskundskabskandidater kendt for sin helt grundlæggende fremstilling af den danske centraladministrations udvikling siden 1848 i et ellers godt skjult „Bilag til 2. Betænkning fra Administrationsudvalget af 1960“ (*Betænkning nr. 320*, 1962), i dag vel det mest interessante afsnit i denne betænkning. Niels Petersen arbejdede siden videre med Sundhedskollegiets historie, men overlod af helbredsmæssige grunde i 1989 et næsten færdigt manuskript herom til sine kolleger. Helle Blomquist og Michael Hertz har færdiggjort manuskriptet og forestået udgivelsen. Desuden har Helle Blomquist i en „Efterskrift“ givet en generel oversigt over sundhedsvæsenets udvikling fra 1770 til

1950 samt en gennemgang af forskningen vedrørende sundhedsvæsenets historie fra 1840 til 1992.

Sundhedskollegiet blev oprettet i 1803, dvs. under enevælden, og det skete uden større politisk dramatik, især fordi oprettelsen betragtedes som ganske midlertidig. Ved den store administrationsreform i 1848 (altså før grundloven) blev praktisk talt alle kollegier erstattet af ministerier, men Sundhedskollegiet „overlevede“. Dets forhold til det nye ministersystem var imidlertid temmelig uklart, og kollegiet selv betragtede sig tydeligvis ikke som underlagt en ministers myndighed. Kritikken af kollegiet var nok stigende, men

„Dets (kollegiets) existensberettigelse bestod i, at nogle frygtede noget værre, medens andre var ude af stand til at enes om et alternativ, der både tilfredsstillede lægelige og administrative krav og var i stand til at vinde tilstrækkelig politisk støtte“ (p. 71).

Alt dette redegøres der for på den kompetente måde, der altid prægede Niels Petersens arbejder. Men hvori består så aktualiteten? Jo, i forbindelse med systemskiftet i 1901 blev P.A. Alberti justitsminister, og han hævdede og gennemtrumfede det synspunkt, at han som minister havde det øverste ansvar og dermed også den øverste kompetence i sundhedsspørgsmål. Derfor havde Sundhedskollegiet ikke noget krav på, at dets råd blev fulgt, ja ministeren behøvede faktisk slet ikke at indhente kollegiets synspunkt. Sagen tilspidsede sig i 1906, hvor kollegiet indgav en klage over justitsministeren til kongen (som man måske havde glemt ikke længere var enevældig). Klagen omfattede to forhold, nemlig for det første ministerens krænkelse af lægelige standsinteresser, herunder kollegiets egen anseelse, og for det andet den skade,